

SCRIERE CU LITERE LATINE ÎN COMPLEXUL DACIC DE LA OCNIȚA (OCNELE MARI), JUD. VÎLCEA

DE

D. BERCIU

De cîțiva ani se efectuează cercetări arheologice în zona Ocnița-Cosota de pe teritoriul orașului Ocnele Mari, printr-o colaborare permanentă între Institutul de arheologie și Muzeul județean Vîlcea, care a pus la dispoziție și fondurile necesare. Zona amintită aparține Subcarpaților vîlceni, care aci depășesc pe alocuri o altitudine de 500 m. Ea se găsește în vecinătatea vestitelor saline de la Ocnele Mari, respectiv Ocnița, azi părăsite, toată zona fiind în prezent exploatată cu mijloace moderne. În cursul cercetărilor de suprafață și apoi pe parcursul săpăturilor arheologice s-a putut preciza aci un întreg complex de așezări civile, intens locuite în epoca Latène, aflate în jurul unor înălțimi fortificate cu terase, palisade și turnuri de apărare. La picioarele pantei uneia dintre aceste înălțimi a fost descoperită în 1970 necropola plană de incineratie cu gropi (unele arse) și cu foarte puține urne cu capac. Au fost săpate pînă în 1973 un număr de 105 morminte.

Ceea ce voim acum să aducem la cunoștința cercetătorilor sînt cîteva fragmente ceramice purtînd o scriere cu litere latine și care merită — credem — să fie cunoscute cît mai repede.

1. În punctul Ocnița-Cosota, din așezarea civilă, în *nivelul II* al acestei așezări, s-a descoperit un fragment ceramic lucrat cu mîna (fig. 1/1 ab = fig. 2/1a, b). El face parte dintr-o strachină tipică dacică, avînd buza ușor răsfrîntă în afară (fragment nr. 1). Pasta conține nisip fin și mici palete de mică. Pereții vasului au fost neteziți, dar nu cu o grijă deosebită. În spărtură prezintă un strat negru-cenușiu, iar în exterior cîte un strat brun-cărămiziu netezit pe ambele fețe și cu urme foarte slabe și sporadice de slip în aceeași culoare ca aceea a stratelor superficiale. Dimensiunile fragmentului nostru sînt de 0,05 m (înălțimea maximă) și 0,05 m (lățimea maximă de-a lungul buzii). Dealtfel, fragmentul face parte dintr-o strachină cu pereții oblici, corp tronconic, adîncă și cu buza răsfrîntă în maniera vaselor-fructiere lucrate cu roata (v. reconstituirea, fig. 4/2). Vase de acest tip și de dimensiuni variate au mai fost descoperite în săpăturile

noastre de la Ocnîța și ele amintesc într-o oarecare măsură fructierele dacice lucrate cu roata, dar prototipul lor este hallstattian, local; tehnica este tot de tradiție hallstattiană.

Pe buza fragmentului, spre interior, a fost scris cu un instrument (metal) cu vîrf destul de ascuțit, trei litere majuscule latine, care redau cuvîntul *REB* (fig. 1/1a). Cuvîntul este întreg, întrucît în dreapta și în stînga lui este suficient spațiu, în care ar fi putut apare alte litere. Prin urmare cuvîntul *REB* nu face parte dintr-un alt cuvînt mai lung. Suprafața cuprinsă de scriere este de 0,025 m, iar între litere este o distanță egală (0,01 m). Cuvîntul a fost scris *după* ardere. Nu se poate preciza dacă acest cuvînt s-a scris cînd vasul era întreg sau după ce s-a spart.

Scrisul nu este realizat cu îndemînare, deși literele sînt corect reproduse. Oricum, nu poate fi vorba de mîna unui meșter în ale scrisului. Buclele literelor *R* și *B* nu sînt chiar atît de elegante și precise. Putem chiar avansa de acum părerea că este aci mîna unui localnic dac.

Pe partea exterioară a fragmentului și anume pe porțiunea corpului vasului s-au scrijelat primele două litere mai adînc decît cele trei de pe buza interioară, iar de data aceasta a apărut (în poziția verticală a vasului) același cuvînt *REB* (fig. 1/1b = fig. 3/1b). Lungimea scrierii este de 0,03 m. Buclele de jos a literii *B* este mai precisă decît aceea a literii de pe buza interioară a fragmentului. Între literele *E* și *B* este o scrijelare care poate lăsa impresia falsă a unei litere *A* (fig. 1/1b), care este o primă încercare de realizare a barei verticale a literii *B*.

2. La o depărtare de aproximativ 10 m, mai jos de locul găsirii primului fragment pe panta așezării, dar tot în *nivelul II*, s-a descoperit al doilea fragment ceramic. Acesta este însă lucrat la roată, într-o tehnică specifică ceramicii dacice. Fragmentul face parte dintr-o fructieră cu picior și reprezintă doar o parte din corpul fructierei. Fragmentul este spart din antichitate ca și fragmentul Nr. 1. Pasta din care a fost lucrat vasul nu este prea fină și nici nu a fost prea bine frămîntată, observîndu-se în spărtură goluri de aer. Ea conține nisip, mici palete de mică și pietricele. Culoarea în spărtură este brună-cenușie, cu nuanțe deschise. Spre exterior, fragmentul capătă obișnuita culoare cenușie a ceramicii dacice Latène, pe cînd pe suprafața interioară culoarea este cenușie deschisă și are un ornament în valuri lustruit — ornament curent în grupa aceasta a ceramicii dacice. Arderea nu a fost nici puternică și nici uniformă. Sub motivul decorativ în val peretele devine din ce în ce mai subțire. În această porțiune de sub motivul-val era o zonă lustruită, dar lustrul a dispărut, din care cauză suprafața a dobîndit o culoare mai închisă (v. din nou fotografia de la fig. 1/2). Fragmentul s-a rupt exact pe linia de întîlnire a corpului cupei cu umărul acesteia.

Pe fragmentul Nr. 2 — care trebuie privit de data aceasta invers în raport cu forma și poziția vasului-fructieră — a fost scris, ca și pe fața fragmentului Nr. 1, cuvîntul *REB*, cu aceleași litere majuscule latine. Scrierea a fost executată după arderea vasului sau după ce se uscaseră foarte puternic la aer și soare, fără îndoială din antichitate. Scrisul pare a fi mai neglijent decît cel de pe fragmentul Nr. 1. Cele două bucle ale literii *B* au fost trasate de două ori, dar nesigure de ambele dați. Barele orizontale și paralele ale literii *E* sînt trasate foarte superficial, încît pot fi distinse doar printr-un joc de lumină și umbră.

1a

1b

2

Fig. 1. Oenița (Oenele Mari). 1 Fragment ceramic dacic lucrat cu mina: *a* partea interioară cu scrierea pe buza vasului; *b* partea exterioară cu inscripția scrijelată mai adinc. Inscripția redă cuvântul *REB*. 2 Fragment ceramic dacic lucrat la roată, dintr-o fructieră: poartă cuvântul incizat adinc *REB*.

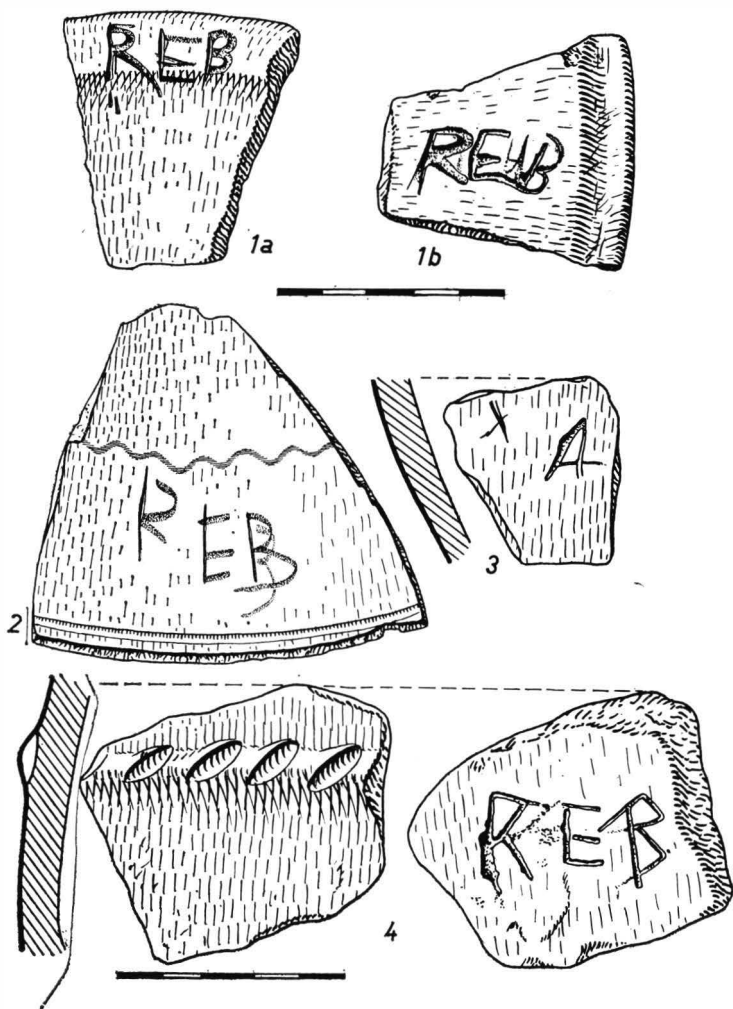

Fig. 2 Ocnița (Ornele Mari). 1a - 1b = fig. 1/1a-1b; 2 = fig. 1/2; 3 fragment ceramic cu litera A; 4 = fig. 3 fragment ceramic dacic cu briu alveolar și partea interioară a aceluiași fragment cu inscripția *REB*.

a

b

Fig. 3 Očnița (Ocelele Mari). a = fig. 2/4 partea interioară a fragmentului cu inscripția *REB* ;
b = fig. 2/4 același fragment ceramic dacic cu briu alveolar.

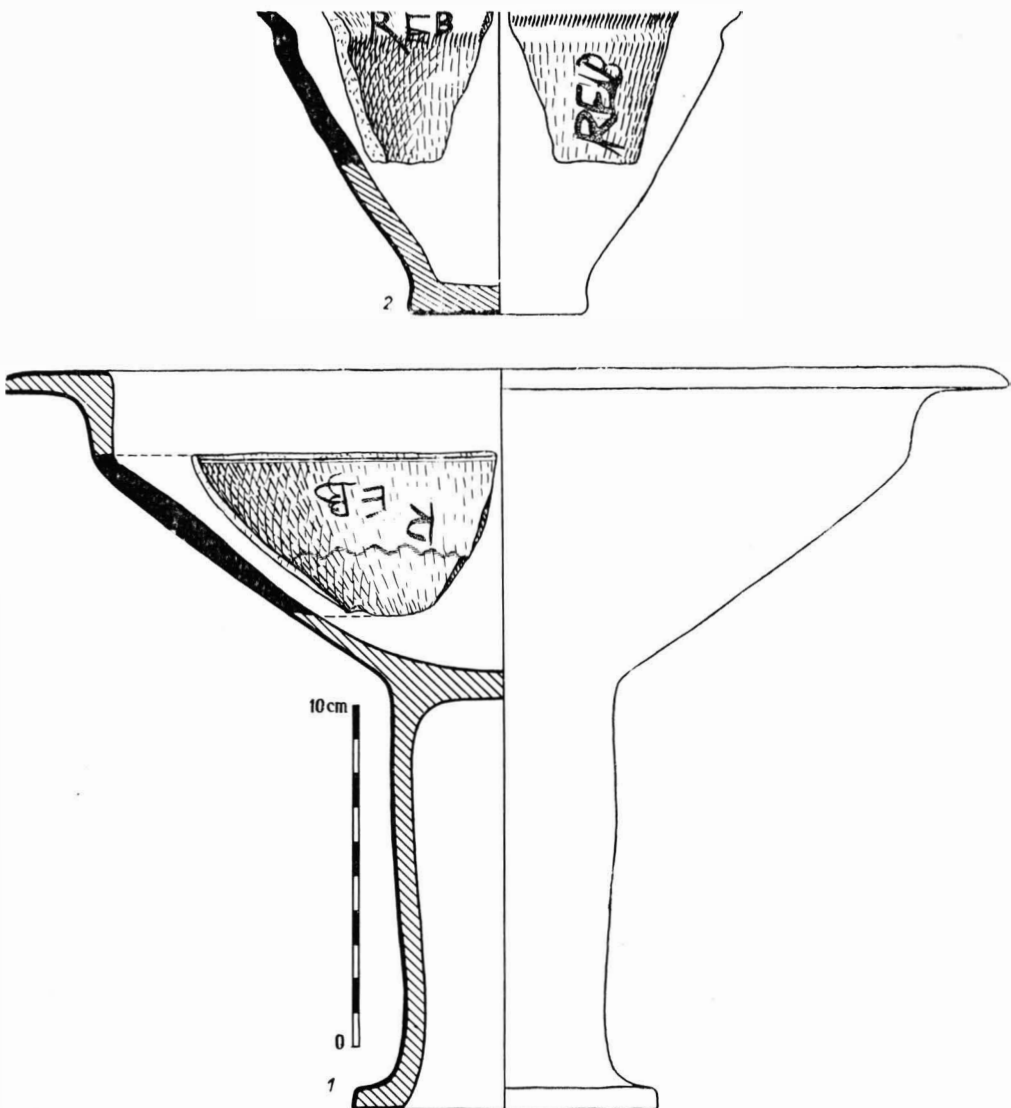

Fig. 4 Ocnița (Ocenele Mari). 1 fragmentul de la fig. 1/2 și reconstituirea vasului fructieră;
2 fragmentul de la fig. 1/2 și 2/2, și reconstituirea vasului-strachină.

Cele două fragmente descoperite în 1972 la Ocnița erau singurele pînă în 1973 care purtau cel mai vechi cuvînt daco-trac scris cu litere latine la nord de Dunăre de un localnic. Această concluzie se sprijină pe poziția stratigrafică a celor două fragmente, bine precizată în ambele cazuri. Primul fragment (fig. 1/1a, b) a fost găsit de fapt într-o locuință din nivelul II. Acesta suprapune nivelul I, care nu este totdeauna continuu, el conținînd deopotrivă atît gropi menajere, cît și morminte de incinerare în groapă. Față de nivelul III, nivelul II, în care au apărut cele două fragmente din 1972, și cel lucrat cu mina, se deosebește clar prin culoarea pămîntului și conținutul arheologic.

3. La începutul campaniei de săpături din 1973 (iulie), avea să se descopere la Ocnița, în nivelul II din așezarea de acolo un nou fragment ceramic purtînd inscripția *REB* (fig. 2/4 = fig. 3). El a fost găsit în zona unde s-au aflat celelalte două fragmente. Fragmentul Nr. 3 este lucrat cu mina, în tehnica tradițională, din pastă poroasă, cu mult nisip, pietricele și destul de multe paiete de mică. El face parte dintr-un vas-borcan sau „în formă de sac”, ornamentat cu briu crestă (fig. 2/4 = 3b) și aplicat orizontal pe peretele vasului. Arderea nu este uniformă. Peretii sînt groși, ceea ce arată că fragmentul nostru aparține părții superioare a unui vas mai mare, după cum arată și profilul. Atît în exterior, cît și în interior, fragmentul a fost netezit. Pe partea interioară a fragmentului, după ardere și după ce vasul se spărsese a fost scrijelată aceeași inscripție *REB*, din trei litere latine majuscule. Scrisul este foarte primitiv și litera *R* s-a făcut cu mare greutate, trasîndu-se de două ori bucla superioară. Aceeași tehnică primitivă se observă și la litera *E*. Cuvîntul *REB* este scris și de data aceasta de către un localnic din așezarea civilă și care era mai puțin stăpîn pe tehnică și nu avea îndemînarea scrisului, așa încît concluzia noastră formulată mai departe că existau reprezentanți ai unor alte categorii sociale, care știau să scrie cu litere latine în secolul I î.e.n. rămîne cu totul valabilă, iar concepția existenței unor premise, și în acest domeniu, ale procesului romanizării dacilor, dobîndește, credem, o și mai mare consistență și întindere. Noua inscripție din 1973 spulberă bănuiala prezenței unei litere *A* după *R* de pe fragmentul de la fig. 1/1b = 2/1b. Este deci clar vorba de cuvîntul *REB*. O literă *A* a apărut pe un alt fragment lucrat cu mina (fig. 2/3) găsit în nivelul II. În 1973 am mai găsit cîteva fragmente ceramice purtînd litera *A*.

4. Pe terasa I a cetății Nr. 1 a fost descoperit în 1973 în groapa 6 un al patrulea fragment ceramic purtînd același nume *REB*, care de data aceasta apare *pe cetate*. El a fost scrijelat după ardere pe partea interioară a unui fragment dintr-un mare vas lucrat la roată, care în spîrtură avea o culoare neagră-cenușie și două strate cărămizii (fig. 5/4). Fragmentul a fost ars secundar foarte puternic după ce a fost scris. Într-un punct al suprafeței scrijelate cu cele trei litere latine care redau cuvîntul *REB* se observă clar o asemenea ardere secundară odată cu litera respectivă. Litera *R* este scrisă cu o oarecare nesiguranță. Bucla s-a trasat în general în felul celor de pe celelalte fragmente. Bara de jos orizontală a literei *E* atinge capătul de jos al barei verticale a literei *B*. Bucla inferioară a acestei ultime litere este unghiulară. Scrierea este făcută din epoca respectivă și nu ne putem îndoi de autenticitatea ei, cu toată impresia primă,

pe care ne-ar lăsa-o. Patina din adânciturile scrijelării și mai ales punctul cu litera *B* ars secundar și de culoare mai închisă sînt concludente.

5. Într-o locuință descoperită în 1973 și aparținînd unui anumit orizont al nivelului II, a fost descoperit un fragment ceramic lucrat cu

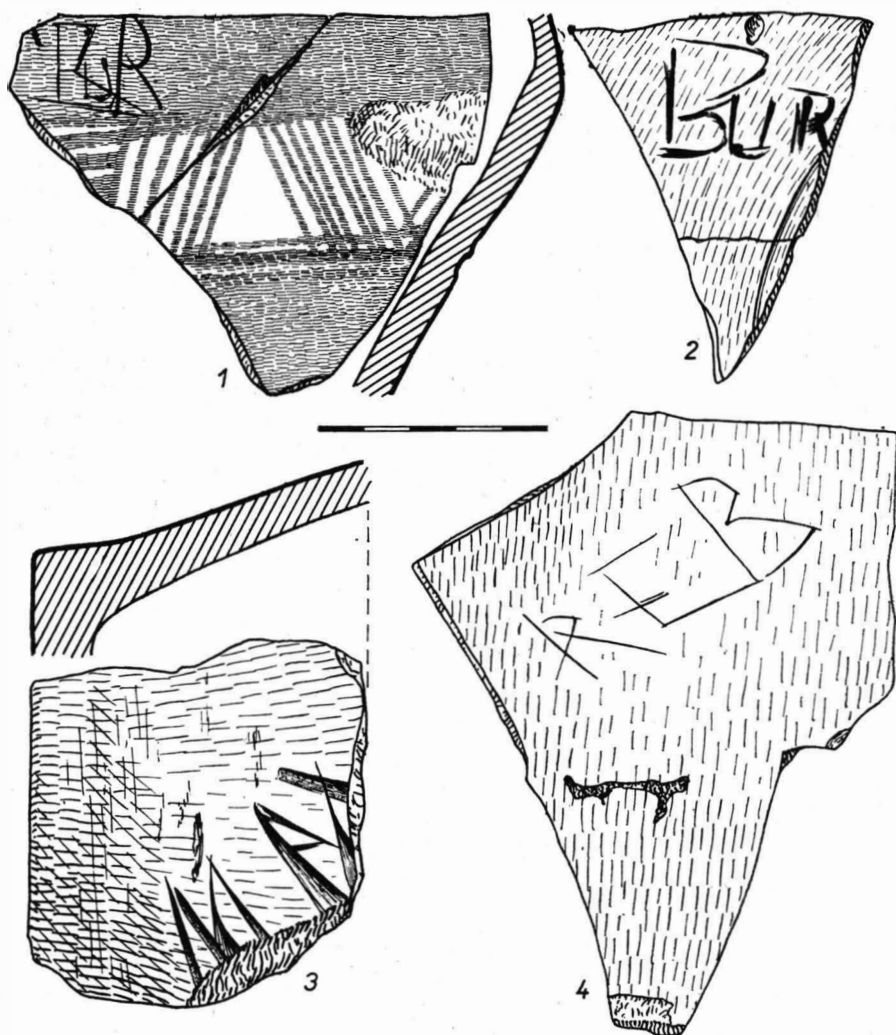

Fig. 5 Ocnița (Ocnele Mari). 1 fragment ceramic cu inscripția *BUR*; 2 alt fragment ceramic cu aceeași inscripție *BUR*; 3 fragment lucrat cu mina avînd inscripția *MAR(K)*; 4 fragment ceramic lucrat cu roata, purtînd cuvîntul *REB*.

mîna într-o tehnică foarte primitivă, din pastă avînd nisip. Fragmentul este din partea inferioară a unui vas, al cărui tip nu poate fi determinat, dar pare a fi o pală cu pereți groși. El are și o parte din fund. În spărtură are un strat negru-cenușiu și două strate cărămizii. Peste cel din exterior

s-a adăugat un nou strat subțire și de culoare castanie, pe care s-a scrijelat înainte de ardere cu litere majuscule latine cuvântul *MARK* (o parte din litera *R* este ruptă, iar litera *k* lipsește (fig. 5/3). Completăm inscripția după una cu litere grecești descoperită tot în 1973 și datînd tot din perioada nivelului II pe cetatea Nr. 1 și care are cuvîntul *MARK* (lipsind poate de la sfîrșit o literă sau două).

6. Pe cetatea Nr. 1 a fost descoperit în 1973 un fragment ceramic lucrat la roată din pastă cenușie, cu slip cenușiu-negru lustruit. Înainte ca acesta să se fi uscat, a fost scris cu un ustensil cu virful puțin lățit cuvîntul *BUR*, cu majuscule latine. Bucla superioară a literei *B* este mai mică decît cea inferioară, care este mult mai mare, atingînd aproape litera *U*. Litera *R* este trasată neglijent (fig. 5/2). Literele sînt destul de mari și clare.

7. Tot pe cetate a mai fost găsit al doilea fragment ceramic care are pe o margine scrijelat același cuvînt *BUR*. Fragmentul este lucrat într-o tehnică similară celui precedent, doar cu deosebirea că în exterior fragmentul nostru a fost acoperit cu un slip negru-cenușiu, lustruit în aceeași culoare, cu nuanțe mai mult negre, caracteristice ceramicii la roată din nivelul II de la Ocnița. Fragmentul este ornamentat cu grupe de benzi înguste și lustruite. În spărtură are o culoare brună deschisă uniformă. În interior are un strat foarte subțire de culoare cenușie închisă, avînd și paiete de mică, pe care le întîlnim și în slipul de pe suprafața exterioară. Literele sînt scrise cu un ustensil cu virful ascuțit. În afară de fragmentul în discuție au mai fost descoperite din același vas încă trei fragmente. Acestea, ca și cel cu inscripție, fac parte dintr-un vas bitronconic, foarte probabil o cană. Fragmentul cu inscripția — care este scrisă pe umărul vasului — trebuie privit invers: aceasta înseamnă că inscripția a fost scrisă după spargerea vasului (Fig. 5/1).

Din punct de vedere cronologic, fragmentele cu scriere latină datează din secolul I î.e.n. sau cel mai tîrziu din prima decadă a secolului următor. Cronologia se sprijină deopotrivă pe materialul arheologic din nivelul II și pe monedele descoperite în cursul săpăturilor în acest orizont și determinate de Bucur Mitrea. Cea mai veche monedă este un denar republican roman din anul 88 î.e.n., un altul de la 83 î.e.n., o monedă cu efigia lui Caesar (a. 50—49 î.e.n.), două de la Marcus Antonius (a. 32—31 î.e.n.), trei de la Augustus (dintre care una de la începutul sec. I. e.n.). Această datare este confirmată și de inscripția cu litere latine, de pe un denar republican roman din tezaurul descoperit în cetățuia dacică de la Cetățeni, jud. Argeș și descifrată în luna mai 1973 de către Bucur Mitrea, care datează denarul respectiv în anul 54 î.e.n. Pe acest denar este scris cu litere latine cuvîntul *PETR*¹, care, sigur, este un antroponim (roman? dacic?; v. Petrodava, consemnată de Ptolomeu și la care se gîndește și B. Mitrea).

Ceea ce merită a fi subliniat aici este că dispunem în prezent de șapte inscripții cu litere latine anterioare cuceririi, datînd din sec. I î.e.n. și descoperite într-un mediu indiscutabil dacic. O altă concluzie istorică importantă este și aceea că fragmentele ceramice de la Ocnița și moneda de la Cetățeni sînt scrise destul de stîngaci de către reprezen-

¹ B. Mitrea și D. V. Rosetti, SCIV, 25, 1974, 1 (în curs de pregătire); cf. ziarul „Scînteia” din 5 mai 1973.

tanți ai populației autohtone. Cine erau aceștia? Evident, moneda de la Cetățeni ne îndeamnă să presupunem că cel care a scris cuvîntul putea să fie un negustor, poate proprietarul tezaurului. Nu mi se pare însă verosimilă ipoteza că prin *REB* și *MARK* s-ar putea întrezări un proprietar de atelier ceramic în care s-ar fi lucrat acele vase găsite în puncte diferite.

Fragmentele ceramice cu inscripții cu litere latine de la Ocnița pun problema însă cu totul altfel față de ceea ce se credea pînă numai anul trecut și anul acesta, anume că scrierea ar fi rămas la daci doar un apanaj al unei categorii restrinse, legată doar de curtea „regală” și de preoțime². Fragmentele ceramice de la Ocnița nu pot aparține în nici un caz unor vase de cult sau unor vase făcînd parte din vesela unui nobil. Trei dintre ele sînt lucrate în tehnica tradițională — cu mîna —, iar celelalte fragmente la roată. Desigur că este greu a preciza din ce categorie socială făcea parte cel ce a scris pe aceste fragmente, dar ceea ce putem spune cu certitudine — credem — este că aceasta a făcut-o mina unui dac, care nu era nici nobil, nici membru al preoțimii, după cum nu era nici proprietar de atelier ceramic. Nu putem duce mai departe presupunerile, dar acum se poate pune problema că și unii membri ai altor categorii sociale cunoșteau scrierea latină și știau să scrie cu litere latine încă din sec. I. î.e.n., înainte deci de cucerirea romană a Daciei. Mai trebuie reținut că Ocnița și Cetățeni se găsesc în două zone foarte importante din punct de vedere economic care — așa cum arată descoperirile arheologice — aveau strînse raporturi economice cu lumea romană. Nu trebuie pierdut din vedere nici rolul militar pe care-l aveau, în apărarea celor două trecători — de pe Olt și Dîmbovița — spre Transilvania.

Cît privește originea traco-dacă a cuvîntului *REB*, nu poate fi nici o îndoială. După părerea lui I. I. Rusu³, cuvîntul este un antroponim dac — un nume de persoană care stă în legătură și cu *Rebo* — *Rebu*, *Kobo* — din antroponimele compuse și derivate⁴. Un coradical toponimic este *Rabon*, un rîu în Dacia menționat de Ptolomeu (III, 8,2) și identificat de către V. Pîrvan⁵ — și de alții — cu Jiul, iar de R. Vulpe — într-un studiu foarte recent⁶ — cu pîriul Drincea din județul Mehedinți. Cuvîntul nostru traco-dac de la Ocnița are de asemenea afinități cu numele rîului *Rebas* din Bithinia, al regiunii *Rebantia* și al unor persoane trace, ca *Rabocentus* și *Ræbucentus*⁷ și poate *Rubobostes*. El intră și în compunerea numelui lui Burebista.

I. I. Rusu derivă atît cuvîntul *Rebo* cît și *Rabon* dintr-un element de substrat indoeuropean *rebh*, care înseamnă „a se mișca”, „a se urni”⁸ și care stă, desigur, și la baza cuvîntului nostru traco-dac de la Ocnița *Reb*. Oricum personajul *REB* nu este proprietar de atelier de olărie, cîtă vreme numele lui apare atît pe ceramica lucrată cu mîna, cît și pe cea

² H. Daicovicu, *Dacia de la Burebista la cucerirea romană*, Cluj, 1972, p. 232.

³ Comunicată verbal în citeva rînduri, în 1972 și 1973.

⁴ I. I. Rusu, *Limba traco-dacilor*, București, 1967, p. 117; cf. Detschew, *Die thrak. Sprachreste* s.v.

⁵ V. Pîrvan, *Getica. O protoistorie a Daciei*, București, 1926, p. 225; cf. I. I. Rusu, *loc. cit.*; cf. *Istoria României*, I, 1960, p. 267 (C. Daicovicu).

⁶ R. Vulpe, *Drobeta*, I, 1973 (sub tipar).

⁷ I. I. Rusu, *loc. cit.*, p. 116—117; R. Vulpe, *loc. cit.*

⁸ I. I. Rusu, *loc. cit.*

făcută cu roata. Rămîne a se explica adevărata semnificație istorică a acestui cuvînt. Nu ni se pare verosimilă ipoteza că el ar reprezenta numele celui care l-a scris pe fragmentele descoperite deopotrivă în așezarea civilă și pe cetatea Nr. 1.

Cît privește originea cuvîntului *MARK*, aceasta este tracică⁹. De reținut că *Mark* sau poate *Marko* este un antroponim local — așa cum ne arată inscripția cu litere grecești descoperită în 1973 la Ocnița. Desigur că acest nume poate fi apropiat de toponimul *Markodava*, localitate menționată de Ptolomeu în Dacia (III, 8,4). Aceasta ne-ar îndemna să considerăm și pe *Reb* ca fiind, poate, o căpetenie politică și militară locală. Avem în vedere celelalte descoperiri și observații de teren care vor face obiectul unui studiu mai adîncit.

Din cele de mai sus, reiese concluzia că încă din secolul I î.e.n. scrierea cu litere latine se răspîndise la nord de Dunăre, fiind folosită pe fragmente ceramice sau monede. Se face dovada că scrierea cu litere latine a apărut cu mult înainte de epoca lui Decebal¹⁰. Scrierea aceasta, care era folosită paralel cu cea cu litere grecești — mai răspîndită în zona getică — era cunoscută nu numai în cercurile „regilor”, aristocrațiilor și preoților, dar și în cercuri mai largi ale populației geto-dace.

Ținînd seama de mediul în care au fost descoperite fragmentele prezentate mai sus și de datarea lor în sec. I î.e.n., rămîne un fapt definitiv cîștigat că în vremea aceea dacii utilizau alfabetul latin și odată cu răspîndirea alfabetului începuseră să cunoască și limba latină, cîtă vreme moneda Romei republicane și moneda locală de tip roman republican din sec. I î.e.n. erau atît de răspîndite, iar aceasta din urmă așa de exact realizată.

Descoperirile de la Ocnița trebuie privite în cadrul problemei premiselor romanizării, problemă a cărei documentare sporește și prin marele număr de importuri romane în mediu dac în sec. I î.e.n., importuri a căror cantitate și varietate cresc în secolul următor¹¹.

Ținînd seama însă de poziția stratigrafică și cronologică certă a descoperirilor, de ansamblul raporturilor dintre romani și daci în perioada celor două secole anterioare cuceririi Daciei, ele constituie o dovadă a răspîndirii scrierii latine la nord de Dunăre cu mult înainte de întărirea stăpînirii romane la Dunăre în timpul lui Augustus, dar mai ales în vremea acestuia. Cît privește originea traco-dacă a cuvintelor *Reb* și *Mark*, ca nume de persoane, ea nu poate fi contestată.

Apariția unor căpetenii locale în ținutul uniunii de triburi a burilor, care locuiau pe aceste meleaguri, menționați de Ptolomeu și localizați

⁹ *Ibidem*, p. 110—111.

¹⁰ R. Vulpe, *Așezări getice în Muntenia*, București, 1966, p. 55 și 58.

¹¹ I. Glodariu, *Importuri elenistice și romane în Dacia (sec. II î.e.n.— I e.n.)*: rezumatul tezei de doctorat. Autorul presupune „că la curtea regilor daci și în rîndurile aristocrației locale limbile greacă și latină erau cunoscute de unii reprezentanți...” (p. 27), fără a preciza perioada. În legătură cu reexamirarea, propusă de K. Horedt, a celor două ștampile epigrafice de la Grădiștea Muncelului („Decebalus” și „per Scorilo”), în sensul că ele ar fi scrise în limba latină (SCIV, 24, 1973, 1, p. 109—110), mi se pare mult mai verosimil și, evident, deosebit de important pentru vechimea și difuziunea limbii latine la daci înainte de 106 e.n.; vezi *per* în sens de *prin* la Trogus Pompeius, Proleg. 32.

de V. Pârvan în județul Vâlcea și Argeș¹², demonstrează importanța pe care o aveau uniunile tribale și basileii, ca reprezentanți ai aristocrației locale care, în relațiile lor cu Roma, aveau propria lor poziție politică. În acest context, evident, zăcămintele de sare de la Ocnița (Ocnele Mari) au putut avea un rol important. Descoperirile de pină acum au arătat că în zona cercetată de noi se afla centrul uniunii tribale a burilor — Buridava. Cele două fragmente purtînd cuvîntul *BUR* sint concludente.

ÉCRITURE À LETTRES LATINES DU COMPLEXE DACE DE OCNIȚA (OCNELE MARI) DÉP. DE VÎLCEA

RÉSUMÉ

Depuis quelques années déjà on effectue des fouilles archéologiques intenses sur le territoire de la ville de Ocnele Mari, département de Vâlcea, au nord-ouest de l'Olténie. Dans la zone de Ocnița-Cosota, au voisinage des riches salines, il a été identifié tout un complexe de forteresses daces sises sur des hauteurs (altitude s'élevant en moyenne à 500 m), aux terrasses aménagées, entourées de murailles et de tours de guet. Aux alentours il y a des sites. C'est dans ces sites ainsi que dans les forteresses que l'on a récolté, en 1972 et en 1973, au cours des fouilles quelques tessons de poterie (six au total, dont certains travaillés à la main et les autres au tour), portant, en lettres majuscules incisées, des mots tels que REB, BUR et MARK (O) : six inscriptions sont en lettres latines tandis que une autre (celle de Mark(O)) est aussi en lettres grecques.

Les tessons en question furent recueillis dans le niveau II de la couche de civilisation, niveau daté, en base des matériaux céramiques daces de type Latène et des monnaies républicaines romaines et de quelques pièces du début de l'Empire, du Ier siècle avant notre ère et de la première décennie du Ier siècle de notre ère.

L'auteur démontre que le mot REB (répété plusieurs fois), comme le mot MARK(O) sont des anthroponymes thraco-daces, pouvant désigner des chefs politiques et militaires de la grande union des tribus des *Buri* ou *Buridavensii*, ainsi dénommés d'après la capitale *Buridava* dont l'emplacement se trouve justement dans la zone de Ocnița-Cosota.

La poterie dont proviennent les tessons dont il s'agit était d'usage courant, de sorte qu'il est à supposer que l'écriture incisée est due à un autochtone, à un habitant de ce site dace, qui n'était ni noble ni un prêtre. Le nom de deux personnages peut-être militaires — *Mark(O)* et *Reb*, dont les sources écrites ne font aucune mention — constitue une preuve de l'importance qu'a eue l'organisation unionale des *Buri* à cette période.

Envisagée dans le contexte des rapports entre Daco-Gètes et Romains deux siècles avant la conquête de la Dacie, cette découverte

¹² V. Pârvan, *op. cit.*, p. 249; pentru originea burilor *Ibidem*, p. 224 — *buridavensii*, după capitală; despre originea traco-dacă a cuvîntului *bur*, cf. I. I. Rusu, *op. cit.*, p. 97. V. Pârvan menționează de asemenea localitatea *Markodava*, *op. cit.*, p. 259 — 260.

témoigne de la diffusion de l'alphabet latin au nord du Danube parmi les Daces, dans des cercles plus larges que ceux de l'aristocratie et des prêtres, dès le milieu du Ier siècle av. n.è. Ceci constitue une prémisse de la romanisation des Daces, processus qui débuta longtemps avant la conquête de la Dacie par l'empereur Trajan, processus dont V. Pârvan et N. Iorga eurent l'intuition.

Quant à la diffusion du latin ou de l'écriture avec des lettres latines en Dacie libre, l'auteur cite aussi l'ouvrage de B. Mitrea et D. V. Rosetti sur le trésor de Cetățeni-Muscel, où il y a un denier romain de l'époque de la République (54 av. n.è.) qui porte une inscription exécuté par un autochtone — PETR.

EXPLICATION DES FIGURES

Fig. 1. Ocnița (Ocenele Mari). 1 Tesson de poterie dace, travaillé à la main; *a* partie intérieure portant l'inscription sur le bord du vase; *b* partie extérieure ayant une inscription incisée plus profondément. Y est rendu le mot *REB*. 2 Fragment céramique d'un vase-compotier dace, travaillé au tour: il porte, incisée, l'inscription *REB*.

Fig. 2. Ocnița (Ocenele Mari). 1 *a* — 1 *b* = fig. 1/1*a*—1*b*; 2 = fig. 1/2; 3 fragment céramique avec la lettre *A*; 4 = fig. 3 fragment en céramique dace avec bande en relief à alvéoles partie intérieure du même fragment avec l'inscription *REB*.

Fig. 3. Ocnița (Ocenele Mari). *a* = fig. 2/4 partie intérieure du fragment avec l'inscription *REB*; *b* = fig. 2/4 le même fragment céramique dace orné d'un bourrelet à alvéoles.

Fig. 4. Ocnița (Ocenele Mari) 1 Fragment de la figure 1/2 et reconstitution du compotier; fragment de la fig. 1/*a*—*b* et reconstitution de l'écuelle.

Fig. 5. Ocnița (Ocenele Mari) 1 fragment céramique qui porte, incisée, l'inscription *BUR*; 2 autre fragment portant la même inscription *BUR*; 3 fragment travaillé à la main qui porte l'inscription *MAR(K)*; 4 fragment céramique portant l'inscription *REB*.

